

Тема. П.Загребельний. Роман «Диво». Історична основа й художній вимисел у творі. Софія Київська як історична пам'ятка і художній символ. Образи Сивоока, князя Ярослава Мудрого. Наскрісні проблеми твору, його художні особливості.

Мета: допомогти учням усвідомити зміст, ідейно-художні особливості роману, його історичну основу, проблеми твору та способи їх розкриття через конкретні образи; розвивати навички цілісного сприйняття великого за обсягом твору, виділення ключових епізодів та їх коментування, вміння визначати історичну реальність та художній вимисел. Символіку образів, висловлювати думки щодо прочитаного; удосконалювати навички аналізу літературного твору, вміння обґрунтовувати власну думку прикладами з художнього тексту; виховувати національну самосвідомість, історичну пам'ять, любов до літератури, інтерес до читання, повагу до митців і мистецтва, естетичний смак.

Обладнання: портрет письменника, видання твору, ілюстрації до нього, фото

Софії Київської, технічні засоби навчання, відео презентація.

Тип уроку: комбінований (урок-віртуальна подорож з елементами бесіди).

ХІД УРОКУ

I. Мотивація навчальної діяльності учнів.

Оголошення теми та мети уроку.

«Є міста, в яких минуле – більше, значиміше, ніж нинішність; є міста, є міста, що лише ждуть свого майбутнього, перебуваючи, так би мовити, в зародку.

Київ гармонійно поєднує в собі три виміри часу. Київ вічно молодий, він у вічному русі, в неперервних змінах. Великі історичні міста великі не тому, що завжди були незмінними, а тому, що змінювались, оновлювались, зростали.» Ці рядки з роману П. Загребельного «День для прийдешнього». Вони сприймаються як заспів, як своєрідна увертюра до майбутнього роману «Диво». Саме про цей твір і поговоримо ми на сьогоднішньому уроці.

II. Активізація опорних знань.

Перевірка домашнього завдання.

III. Сприйняття та засвоєння учнями навчального матеріалу; формування умінь

та навичок.

Повідомлення учня про історію написання роману.

«Працюючи над «Днем для прийдешнього», П.Загребельний хотів у цю гостро сучасну книжку, за його ж словами, вставити кілька епізодів про Київ найдавніший. Яку мету ставив перед собою письменник? Щоб поєднати, як він твердить, духом історії будови минулого з сьогоденням. «Ясна річ, розділи ті мали включати в себе щось про Софійський собор, - уточнює Павло Архипович, - бо кого ж не хвилює ще й сьогодні ця найдавніша наша мистецька споруда, власне найдавніша не лише на Україні, а на всій території, що колись іменувалася Київською Руссю, хотілося передати отой дух міста, що не має постійного перебування десь в одному місці, а присутній повсюдно, загадково-невловимий, як усе те, що зовемо ми «духом»... У романі «День для прийдешнього» автор зводить свої наміри до маленького розділу «Києве, ти щасливий». Але раз задумане не полишало письменника в спокої. Намір написати твір про сиву давнину все настійніше утверджувався, вимагав своєї реалізації. Романіст знаходить і ґрунтовно опрацьовує рідкісні історичні книги, давньоруські літописи, наукові праці, словники.

Про свої творчі задуми Загребельний розповідає так: «Мені хотілося не просто показати часи Ярослава Мудрого, не просто зробити спробу реконструкції епохи, не просто відтворити процес будівництва Софійського собору аж до вигадування автора цієї великої споруди, імені якого, як і безлічі інших імен, історія, на жаль, не донесла до наших часів. Ішлося про більше. Хотілося показати нерозривність часів, показати, що великий культурний спадок, полишений нам історією, існує не самодостатньо, а входить у наше життя щоденне, впливає на смаки наші й почування, формує в нас відчуття краси й величі, ми ж платимо нашим далеким предкам тим, що ставимося до їхнього спадку належною шаною, оберігаємо й захищаємо його. Глобальний задум цей зумовив, у свою чергу, три часові шари «Дива», три шари історії: давнина, Велика Вітчизняна війна й день сьогоднішній. Ясна річ, вибір міг бути інший, - продовжує Загребельний, - але це вже справа авторська».

- Слово вчителя.

Над історичним романом «Диво» П.Загребельний працював десять років. «Диво» - чи не найскладніший за композиційною організацією роман в нашій літературі. П.Загребельний переконаний, що «народ живе саме завдяки міцному зв'язку часів, безперервності традицій, великій своїй історії, тому хотілося мені показати не просто щоденний побут моїх героїв, а їхнє історичне тривання, їхню ходу крізь століття і тисячоліття, з минулого в майбуття, так виникла зухвала думка поєднати далеку минувшину з днем нинішнім у романі «Диво», так, власне, поєднується моє

замилювання героями часів віддалених з найгострішим інтересом до пекучих проблем двадцятого віку».

Рік 992 («Великий сонце стій. Пуща») – це початковий відлік романного часу. Завершується ж розгортання подій у 1966 році («Літо. Київ.»). Отже, в полі зору Загребельного - художника тисячолітня історія нашої материзни.

Між «вступною» і «заключною» датами чергуються своєрідні «кадри» - розділи. У кожному з них вказується точна дата, до того ж в заголовок виноситься й «кульмінаційна» подія. У кожному заголовку називається найхарактерніша подія в житті народів протягом століть, а й вказують вікопомні явища природи («Рік 1004. Весна. Київ.», «1941 рік. Осінь. Київ.», «Великий сонце стій», «Осінній сонцеворот»).

- Запитання до учнів: Які історичні періоди поєднані в романі? (Роман має оригінальну композицію. Історичне минуле в ньому не просто спроектоване на сучасність. Воно існує поряд з цією сучасністю. Утворі поєднано кілька часових площин: період Київської Русі (X – XI ст.), роки другої світової війни і 60-ті роки XX ст.)
- Робота в малих групах.
- Завдання учням: прокоментуйте кожен із трьох історичних періодів, розкритих в романі.

Повідомлення учнів.

Учень 1. Сива давнина – композиційний центр «Дива». Час дії, як уже зазначалось, кінець десятого – перша половина одинадцятого століття. Про цей період Загребельний - історик пише: «За поганством стоять століття нашої первісної культури, і відкидати їх не можна. Видно, то були не гірші століття, коли Київська Русь уже в десятому й на початку одинадцятого століття, тобто ще фактично не увійшовши цілком у русло панівного тоді християнства, дивувала світ своєю культурою, своєю талановитістю, своєю силою». Місце дії в романі – древлянські землі, Київ, Новгород, Болгарія, Візантія. Письменник по-своєму переосмислює події і факти, намагаючись відтворити не тільки побут, обстановку, політичну і моральну атмосферу, а й психологію наших далеких прапращурів. Означуваний період представлений образами князя Ярослава Мудрого, Сивоока, діда Родима, Ситника, купця Кокори та інших.

Учень 2. Вводячи в сюжет роману розповідь про роки другої світової війни, автор малює окупований фашистами Київ в період війни, своєрідну боротьбу вчених істориків – українського професора - історика Гордія Отаву і німецького професора Шнурре. Обидва досліджували історію спорудження Софії Київської. Протистояння

двох світів, протистояння двох поглядів на історичне минуле показав автор, змальовуючи цей історичний період.

Учень 3. Третій історичний період, представлений в романі, - авторова сучасність, 60-ті роки XX ст. Молодий історик Борис Отава продовжує справу свого батька і завершує дослідження про історію створення Софіївського Собору в Києві, розкриває таємницю його побудови.

- Складання таблиці: Історична основа та художній вимисел в романі «Диво».

Історична основа

Князювання Ярослава Мудрого, побут тієї доби. Побудова з ініціативи князя християнського храму в Києві, його оздоблення, ведення літописів.

Боротьба з язичництвом, турецько – болгарська війна.

Пограбування фашистами храму в роки Другої світової війни.

Художній вимисел.

Конкретні образи – дід Родим, Сивоок, як творець храму, його особиста доля, друзі, жінки Сивоока, купці, їхні стосунки подорожі. Історія про поховання Сивоока. Розповідь про дослідження історії побудови храму.

- Мозковий штурм.

- Що об'єднує в романі всі три історичні періоди?

(Об'єднавчим центром усіх періодів виступає реальний образ Софії Київської – дивовижної пам'ятки архітектури часів князювання Ярослава Мудрого, збудованої, за художньою версією П.Загребельного, талановитим майстром Сивооком.

Софія, як художній символ і як реальна історична пам'ятка, сконцентрувала в собі весь волелюбний, сильний дух народу, його невмирущість, нескореність, стала своєрідним самовираженням внутрішньої суті цього народу, його культури, історії, моралі.)

- Символом чого, на вашу думку, є образ Софії Київської?

(Духовності народу, таланту, дива, мистецької досконалості, історії, вічності, єднання з Богом, краси...)

Слово вчителя.

Отже, ми прослідкували і переконалися, що довкола Софійського собору розгортаються всі події в романі. Собор постає в романі справжнім дивом, бо

чарує своєю красою, довершеністю, неповторністю. Але чи не найбільшим дивом у романі постає людина.

Сивоок, дід Родим, мала Величка, Лучук, сирота Ісса, князь Ярослав Мудрий, загадкова Шуйца, її дочка Ярослава, учений Гордій Отава, який ціною власного життя намагається врятувати під час війни Софію Київську, його син Борис, що продовжує розпочате батьком дослідження історії створення Сивооком Софії. Усі ці герої дуже різні, але всі творять історію своєї землі, несуть у собі той дивовижний світ, оригінальний внутрішній космос, який, як і Софію Київську, нікому не вдасться зруйнувати. З ними пов'язані морально-етичні проблеми, порушені в творі, вічні питання життя і смерті, любові й ненависті, людської вартості та короткочасності життя, проблеми влади, честі, гідності.

- Колективна робота над характеристикою головних героїв роману.

Образ Сивоока.

Евристична бесіда.

- Хто першим спрямував Сивоока у світ мистецтва?
- Яким чином дід Родим впливав на хлопця?
- Чи знадобився дідів талант і його наука при будівництві Софії?
- Яку роль у житті Сивоока зіграла зустріч з князем Ярославом?
- Чи можна назвати його другим вчителем?
- Як в душі Сивоока язичництво поєднується з християнством?
- Приймавши християнство, чи зрікся Сивоок дідового вчення?
- Чи мала вплив на формування мистецьких смаків Сивоока зустріч з Ягодою?
- Який слід в душі Сивоока залишило спілкування з ченцями?
- Що найбільше знадобилося Сивооку з побаченого в Агапіта?
- Ким є Сивоок – своєрідним дзеркалом, у якому відбилися мудрість і знання, вміння і навички його попередників, чи самотнім митцем?
- Які проблеми та ідеї втілює автор в образі Сивоока?

Образ Ярослава Мудрого

Евристична бесіда.

- Що нового дізналися ви про історичну постать Ярослава Мудрого з роману?
- Як минуло дитинство Ярослава?

- Як Ярослав став князем Київським?
- Які особливості характеру Ярослава Мудрого прослідковуються в його особистому житті?
- Як відноситься Ярослав Мудрий до майстра Сивоока і до спорудження Софійського Собору? Чи вважає Ярослав це справою свого життя?

4. Закріплення знань, умінь і навичок.

Інтерактивна вправа «Мозковий штурм»

- Які наскрізні ідеї, проблеми проходять через увесь роман «Диво»? (Людина перед вибором, людина в процесі самопізнання та самоствердження, людина – творець, збереження історичної пам'яті, моральна відповідальність, добро і зло.)

Інтерактивна вправа «Передай естафету»

- Зробіть відгук про героя «другого плану» з роману «Диво», який вам найбільше запам'ятався.

Проблемне запитання

- Чим роман «Диво» П.Загребельного актуальний в наші дні?

5. Підсумок уроку

Інтерактивна вправа «Мікрофон»

- Проблема в романі «Диво», яка мене найбільше зацікавила -...
- Я вважаю. Що історична проза в наш час...

1. Домашнє завдання.

- Написати твір за романом «Диво» П.Загребельного.